

TAVLA EN OKEY SPELEN

Osman K. - Osman speelt Tavla

Mannen die dobbelstenen over het spelbord doen daveren ('*Tavla*'), een tafeltje van vier met daarop voor elke speler een houten rekje vol genummerde tegeltjes ('*Okey*'), dat alles vergezeld van thee of koffie. Het is een typisch beeld bij het binnenlopen van een Turks theehuis.

De **uitrusting** die je nodig hebt om Tavla te spelen is identiek aan die van het Backgammon-spel dat de achterzijde van zowat elk dam- en schaakbord siert: de witte en zwarte driehoeken in rijtjes naast elkaar, vergezeld van schijfjes in diezelfde kleuren en twee dobbelstenen. Okey, het andere spel, kan je dan weer spelen met een Rummikub-set en bestaat uit 103 tegeltjes met cijferreeksen van één tot en met dertien in verschillende kleuren, die de spelers op houten rekjes voor zich plaatsen.

Tavla is een multiculturele tafelsport. Het wordt in verschillende landen gespeeld (al-dan-niet met andere spelregels), maar misschien toch het meest in Turkije. Ik speel het spel al meer dan vijftien jaar. Ik was zes of zeven jaar toen ik het leerde kennen in het theehuis van mijn vaders broer in Turkije. Er zijn twee **verschillende spelregels** gangbaar, een makkelijkere en moeilijkere versie.

'Jij bent wit en ik ben zwart. Ik moet mijn schijven aan mijn kant verzamelen en jij jouw schijven aan de andere kant. Je maakt als het ware een slang naar jouw kant van het bord. Als jouw schijfje alleen staat, kan ik jou 'pakken'. (Tavla)

Het beeld van de '*Tavla-spelende Turk*' klopt niet helemaal, want **Okey is veel populairder**. Okey is goed voor zo'n 80 procent van de

gezelschapsspelletjes die op café en in de theehuizen gespeeld worden, de andere 20 procent zijn Tavla en kaartspelen. Dat is niet alleen in Turkije zo, ook in België is dat het geval.

Hier wordt vooral gespeeld in de omgeving van de koolmijnen en op andere plaatsen waar veel mensen van Turkse afkomst wonen. Zelf speelde ik vroeger in de **theehuizen** van Heusden-Zolder en bij café Terminus (*'Son Durak'* in het Turks) in de Bampslaan in Hasselt.'

Ook **thuis** durft men het spelbord wel eens bovenhalen. De vader van mijn vrouw speelt meestal in het theehuis, maar tijdens haar kindertijd speelden ze ook soms Tavla in familiekring. Het is trouwens niet omdat je in de theehuizen alleen mannen ziet spelen, dat meisjes en vrouwen er niet welkom zouden zijn, maar die komen er niet graag. Stel dat ik een twintigjarige dochter heb, dan zal zij -om geroddel te vermijden- eerder naar een ander café of koffiebar gaan om deze en andere spelletjes te spelen met leeftijdsgenoten.

De spelen zorgen voor heel wat **animo**. Het kan gaan van heel rustig, waarbij er tijd en ruimte is om bij te praten, wat te lachen en te plagen, ... tot zeer explosief, met veel lawaai. Je kan de tegenpartij bijvoorbeeld jennen bij het werpen van de dobbelstenen tijdens het tavlaspel, door hem eraan te herinneren dat het de ongeschreven regel is dat de verliezer de drank betaalt etc. Soms is er niet veel extra nodig om iemand helemaal gek te maken. Soms volgt een uitbundige ontlading. En bij verlies wordt de speldoos al eens met een klap toegedaan en aan de verliezer gegeven. Die moet er dan mee naar de cafébaas om de rekening te betalen.

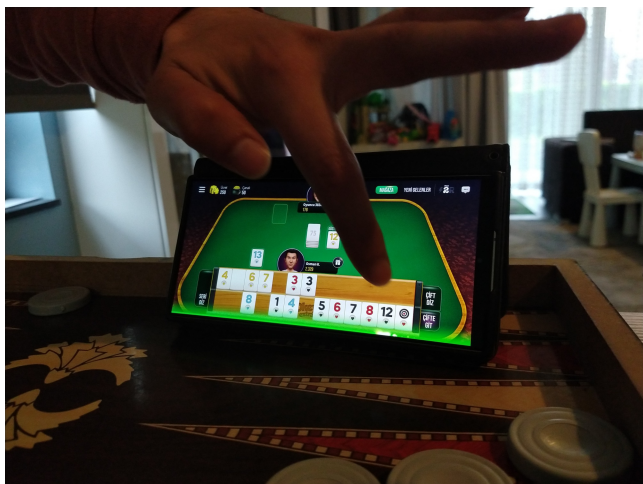
Zo leveren die spelmomenten geregeld grappige taferelen op. Tavla en Okey zijn dan ook geliefkoosde onderwerpen voor filmpjes op **TikTok** en andere sociale media.

Voor geld wordt er niet gespeeld, maar de regel is dat **de verliezer betaalt voor de consumpties**, ook voor die mensen die komen meekijken tijdens het spel, en die ondertussen meepraten en meedrinken. Deze **Sidekicks** worden *'yanci'* genoemd. Er bestaan zelfs ludieke huishoudelijke reglementen voor deze *'yanci'*.

Zelf speel ik liever Okey dan Tavla, maar soms kom je aan in een theehuis en is er weinig volk. Met twee begin je dan Tavla te spelen, maar later, als er wat meer mensen aanwezig zijn, dan gaan we over op Okey, want daarvoor moet je best met drie of vier zijn. Okey bestaat normaal gezien uit elf rondes en het spel uitspelen duurt meestal een half uur tot een uur. Een partijje Tavla kan sneller gaan. Voor sommigen zijn deze spelen een echte tafelsport, zoals tafeltennis, met als enige nadeel dat je minder moet bewegen. Ze nemen hun inzet heel ernstig en beginnen soms al van 's morgens tot 12u of 13u Okey te spelen.

Okey zorgt voor meer dan speelplezier en vrije tijd. Het zorgt voor banden tussen mensen. Nieuwe **viendschappen** worden opgebouwd of bestaande banden worden verstevigd. In Turkije speelde ik niet zo vaak, maar hier speelde ik gedurende zes à zeven jaar in café Terminus. Ik maakte er vrienden van verschillende herkomst, leeftijd en status en vond ooit zelfs een job via dit informele netwerk.

Okey zorgt er ook voor dat je elkaar nog beter leert kennen. Je kan namelijk een **coalitie** vormen met de persoon die tegenover je zit. Wint jouw partner, dan win jij ook. Zo'n samenwerkingen vragen erom elkaar te faciliteren. Merk je dat je partner "Okey" heeft, dan moet je goed mee in het oog houden welke tegeltjes (die zichtbaar zijn) de anderen gooien. Communicatie gebeurt volledig via lichaamstaal wanneer de tegenpartij niet kijkt. Die lichaamstaal moet je leren. Hoe beweegt iemand zijn gezicht: ogen, voorhoofd, mond, ..., en wat wil die persoon daarmee zeggen? **Je leert de (eigen) taal van de ander**. En uiteraard wordt ook over daarover gesproken onder Okeyspeelers. Zo leer je andere spelers kennen, door mee te spelen en hun gezicht en uitdrukkingen te observeren.

'Ik heb één joker. Dertien. Ik moet nu een steentje gooien. Vier. Zij doet dertien, ik acht. Kijk ik gooi vier en die vier is goed voor mij. Ze geeft een steentje, ik kan kiezen om dit aan te nemen. Als het niet goed is moet ik een steentje trekken.' (Okey)

Of de spelen of de context heel veel veranderd zijn doorheen de tijd, weet ik niet, maar de **spelregels** kunnen wel wat verschillen in de verschillende landen waar ze gespeeld worden, zoals Turkije, Duitsland en België, maar veel zal dat niet zijn. Wat wel veranderd is, is het hele **digitale aspect**. Talloze **filmpjes** doen de ronde op sociale media, en er bestaan ook verschillende **apps voor wie online wil spelen**, tegen -meestal Turkse- spelers overal ter wereld. Verveel je je of wil je je vaardigheden oefenen? Dan is er altijd wel iemand beschikbaar voor een spel, al kan zo'n digitale versie uiteraard nooit de live-ervaring in een theehuis evenaren.

De **thee- en koffiehuisen** zijn belangrijk, niet alleen voor de gezelligheid, maar ook voor het doorgeven van het spel aan nieuwe generaties. Het is daar, of ook wel via de moskee, dat de meeste mensen pas écht Tavla en Okey leren spelen. Je leert het sowieso kennen, gewoon door daar aanwezig te zijn. Daarnaast leren Turkse mensen deze spelletjes al vanaf hun kinderjaren kennen, vanaf acht à tien jaar, via familie, of soms bij kameraden. Je hebt dus vaak de basis al mee, vooraleer je voet zet in een theehuis. Mijn vrouw leerde bijvoorbeeld Okey spelen via haar vader, in familieverband. Het was een hobby, maar het hielp ook om te leren rekenen.

Met onze drie **kinderen**, het huishouden en werk is het erg druk, maar nu onze kinderen wat ouder worden, is misschien tijd om het spelen van Okey en Tavla ook bij hen te introduceren.

*Gebaseerd op een originele tekst van Sarah Kaerts

*Deze inzending kadert binnen het project Beleving. 100 levende gebruiken en tradities in Limburg. Een initiatief van het Limburgs Volkskundig Genootschap, in samenwerking met ECRU Erfgoed en Erfgoed Haspengouw, Werkplaats immaterieel erfgoed, Openluchtmuseum Bokrijk, Heemkring Vaart, Haspengouw. TV vzw, Academie voor Streekgebonden Gastronomie en AVANSA-Limburg.

INZENDER

Osman K.

THEMA

Sport en spel

TREFWOORD

#sociaal gebruik